

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΚΑΜΠΑΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ
ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

Αθήνα 2013

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΧΡΗΣΗΣ

Project funded by EC Daphne III Programme – D.G. Justice

ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ

για την αντιμετώπιση του Σχολικού Εκφοβισμού

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΧΡΗΣΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο κατά του Σχολικού Εκφοβισμού αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Europe's Antibullying Campaign» που χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα DAPHNE III της D.G. Justice της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ο στόχος του έργου συνίσταται στη δημιουργία μίας ενιαίας Ευρωπαϊκής απάντησης στην καταγραφή και διαχείριση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού σε όλες τις σύγχρονες μορφές του και στην οργάνωση μιας Ευρωπαϊκής καμπάνιας για την ενημέρωση παιδιών, γονέων, εκπαιδευτικών και κάθε ενδιαφερόμενου για το πρόβλημα.

Στο **Εταιρικό Σχήμα** υλοποίησης του έργου μετείχαν:

Συντονιστής εταίρος: Ελλάδα – Το Χαμόγελο του Παιδιού

Εταίροι: Μη κυβερνητικοί οργανισμοί από Ιταλία, Βουλγαρία, Λετονία, Εσθονία, Λιθουανία

Διάρκεια: 2011 - 2012

Αναλυτικοί στόχοι

Ο Σχολικός Εκφοβισμός αν και παραδοσιακά θεωρείται σαν συμπεριφορά που απαντάται μεταξύ παιδιών και συνήθως στο σχολικό περιβάλλον πρόσφατα παρουσιάζει και νέες μορφές όπως ο διαδικτυακός εκφοβισμός που λαμβάνει ολοένα και ευρύτερες διαστάσεις.

Στις δράσεις του έργου περιλαμβάνονται:

- **Διενέργεια έρευνας** σε ευρωπαϊκό επίπεδο που καλύπτει τις 6 χώρες του εταιρικού σχήματος. Το ερωτηματολόγιο της έρευνας συμπληρώθηκε ηλεκτρονικά μέσω του

Διαδικτυακού τύπου του έργου από 16.226 μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (4.999 στην Ελλάδα).

- **Δημιουργία Διαδικτυακού τύπου www.antibullying.eu** που λειτουργεί σαν Ευρωπαϊκό Αναφοράς για το πρόβλημα του Σχολικού Εκφοβισμού με αντικείμενο την ευρεία και σταθερή πληροφόρηση κάθε ενδιαφερόμενου και την παροχή άμεσης συμβουλευτικής βοήθειας σε μαθητές, εκπαιδευτικούς και γονείς μέσω των εξειδικευμένων γραμμών βοήθειας και άλλων διαδραστικών τρόπων επικοινωνίας.
- **Δημιουργία Διαδραστικού Εκπαιδευτικού Εργαλείου** με στόχο την αναβάθμιση των διαδικασιών διαχείρισης του προβλήματος μέσα στο σχολικό περιβάλλον με την άμεση συμμετοχή των μαθητών
- **Σχεδιασμός και υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Καμπάνιας** κατά του Σχολικού Εκφοβισμού. Στο πλαίσιο της καμπάνιας θα δημιουργηθεί πληροφοριακό υλικό, υλικό ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης και θα πραγματοποιηθεί συντονισμένη ταυτόχρονη δράση και στις 6 χώρες του προγράμματος στην κατεύθυνση της θεσμοθέτησης της Ευρωπαϊκής Ημέρας κατά του Σχολικού Εκφοβισμού

ΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ

Το παρόν Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο αποτελεί μέρος του προγράμματος European Anti- Bullying Campaign – Ευρωπαϊκή Καμπάνια κατά του Σχολικού Εκφοβισμού. Στόχος του εργαλείου αποτελεί η ουσιαστική κατανόηση των μαθητών του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού μέσα από την άμεση συμμετοχή τους.

Το Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο αποτελείται από 2 βίντεο από τα οποία το ένα παρουσιάζει ένα περιστατικό σωματικής, ψυχολογικής και λεκτικής βίας ενώ το άλλο ένα περιστατικό διαδικτυακού εκφοβισμού (cyber bullying). Και στα δυο βίντεο δίνεται η δυνατότητα να παρακολουθήσουμε την ιστορία από την οπτική των τριών βασικών πρωταγωνιστών : το παιδί που εκφοβίζει, το παιδί που εκφοβίζεται και τον παρατηρητή / την παρατηρήτρια.

Ο χειριστής του εργαλείου έχει την δυνατότητα να επιλέξει κάθε φορά την οπτική από την οποία επιθυμεί να παρακολουθήσει την ιστορία ενώ ταυτόχρονα του δίνεται η δυνατότητα να επιλέξει την εξέλιξη της ιστορίας μέσα από συγκεκριμένες «αντιδράσεις των πρωταγωνιστών»¹ που του δίνονται.

Η χρήση του εργαλείου προτείνεται να έχει την εξής μορφή:

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 2: ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ– ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΤΑΙ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 3: ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ – ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 4: ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΛΕΚΤΙΚΗΣ ΒΙΑΣ – ΟΠΤΙΚΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΡΙΑΣ

---

¹ Η επιλογή των συγκεκριμένων αντιδράσεων έγινε με βάση το στόχο να εμπλακούν οι εκπαιδευτικοί στη λύση του προβλήματος (με βάση τα ευρήματα της έρευνας) αλλά και την προτροπή για αναζήτηση βοήθειας από ειδικούς. Στον αντίποδα διαφαίνεται η παθητική στάση των πρωταγωνιστών. Ο εκπαιδευτικός στην τάξη έχει την δυνατότητα να αναλύσει παραπάνω επιλογές.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

**ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 6: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ – ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ
CYBER BULLYING**

**ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 7: ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ – ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΟΥ
ΕΚΦΟΒΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ**

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 8: ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ – ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 9: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ 10: ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ

Η κάθε συνάντηση μπορεί να διαρκέσει 2 εκπαιδευτικές ώρες (min) και θα περιλαμβάνει την προβολή του συγκεκριμένου αποσπάσματος και την ανάλογη συζήτηση. Με το παρόν εγχειρίδιο δίνεται η δυνατότητα προσανατολισμού του εκπαιδευτή – συντονιστή της ομάδας – να θίξει συγκεκριμένα ζητήματα του φαινόμενου του σχολικού εκφοβισμού.

ΣΤΟΧΟΣ: Εισαγωγή στο φαινόμενο του Σχολικού Εκφοβισμού και γνωριμία της ομάδας

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Βιβλιογραφική παρουσίαση του Σχολικού Εκφοβισμού. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να μελετήσει την σχετική βιβλιογραφία από την ιστοσελίδα www.e-abc.eu και συγκεκριμένα στην επιλογή της ψηφιακής βιβλιοθήκης www.e-abc.eu/gr/psifiaki-vivliothiki/psifiaki-vivliothiki-2

ΒΗΜΑ 1: ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ

Ο εκπαιδευτικός και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας γνωρίζονται μεταξύ τους. Μπορούν να μιλήσουν γενικά για το φαινόμενο της βίας αλλά και συγκεκριμένα για το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού.

ΒΗΜΑ 2: ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού μελετήθηκε για πρώτη φορά το 1978 στη Νορβηγία και 9 χρόνια μετά, το 1987, σε πολλά επιστημονικά περιοδικά εμφανίζεται ο σχετικός όρος “bullying”. Ενώ σαν φαινόμενο επισημαίνεται και καταγράφεται τη δεκαετία του 1970, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι εμφανίζεται και τότε. Εξάλλου αποτελεί μια ακόμη έκφραση της βίαιης συμπεριφοράς η οποία υπάρχει με τη γέννηση του ανθρώπου.

Στο φαινόμενο του bullying εμπλέκονται πολλά μέρη

- Το παιδί που εκφοβίζεται
- Το παιδί ή ομάδα παιδιών που εκφοβίζει
- Οι παρατηρητές / οι παρατηρήτριες του φαινομένου
- Οι εκπαιδευτικοί
- Οι γονείς

Στην ιστορία του Όλιβερ Τουίστ – που διαδραματίζεται τον 19^ο αιώνα- υπάρχουν πολλά στοιχεία βίας μεταξύ παιδιών τα οποία επιβιώνουν μέχρι σήμερα.

Σύμφωνα με τον Olweus² σχολική βία και σχολικός εκφοβισμός παρατηρείται όταν ένα παιδί

«εκτίθεται, κατ' επανάληψη και σε διάρκεια χρόνου, σε αρνητικές πράξεις από ένα ή περισσότερα άτομα.»

Ο όρος «αρνητική πράξη» αναφέρεται στην πράξη εκείνη με την οποία

«ένα άτομο προκαλεί εσκεμμένη βλάβη ή συναισθηματική δυσκολία σε άλλο άτομο, μέσω σωματικής επαφής, λεκτικώς ή με άλλους τρόπους.»

Μια σημαντική παράμετρος που τίθεται είναι η έννοια της επανάληψης και της ανισορροπίας δύναμης. Το φαινόμενο του σχολικού εκφοβισμού δεν είναι ένα μεμονωμένο γεγονός. Δεν είναι ένας απλός τυχαίος καβγάς μεταξύ δυο παιδιών στη σχολική αυλή. Επίσης περιλαμβάνει ανισορροπία δύναμης ή εξουσίας μεταξύ του παιδιού που εκφοβίζει και του παιδιού που εκφοβίζεται

Το αποτέλεσμα αυτής της πράξης είναι η δεύτερη σημαντική παράμετρος. Οι πράξεις σχολικού εκφοβισμού έχουν αποτέλεσμα ή θα μπορούσαν να έχουν ως αποτέλεσμα σωματική βλάβη ή συναισθηματικές δυσκολίες (δυσκολίες συμπεριφοράς) πάνω στο παιδί.

Η τελευταία παράμετρος έχει να κάνει με τις μορφές του σχολικού εκφοβισμού ο οποίος μπορεί να είναι σωματικός, λεκτικός ή με οποιαδήποτε άλλη μορφή.

Γενικά η βία μεταξύ παιδιών μπορεί να περιλαμβάνει:

- άσκηση φυσικής βίας, χτυπήματα, τσιμπήματα, δαγκωνιές, σπρωξίματα,
- Εσκεμμένο ή συχνό αποκλεισμό μαθητών από κοινωνικές δραστηριότητες, κοινωνική απομόνωση ή αποκλεισμό
- σεξουαλική παρενόχληση
- Χρησιμοποίηση υβριστικών ή περιπαικτικών εκφράσεων, πειράγματα, παρατσούκλια, κοροϊδία
- Απειλές και εκβιασμό
- υβριστικές ή περιπαικτικές εκφράσεις για τη φυλή, την εθνικότητα, τη θρησκεία, την ταυτότητα αναπηρίας, τη σεξουαλική ταυτότητα του θύματος
- Κλοπές ή και Ζημιές στα προσωπικά αντικείμενα του θύματος

---

² Ο Dan Olweus είναι καθηγητής Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο του Μπέργκεν, στη Νορβηγία ο οποίος έχει σημαντικό επιστημονικό έργο στο φαινόμενο του εκφοβισμού και της θυματοποίησης μεταξύ παιδιών

- Επιδιωκόμενη απομάκρυνση των φίλων
- Διάδοση κακοηθών και ψευδών φημών
- ηλεκτρονικό bullying cyberbullying (Το cyberbullying περιγράφεται ως "η επαναλαμβανόμενη και εκ προθέσεων βλάβη που προκαλείται διαμέσου της χρήσης ηλεκτρονικών υπολογιστών, κινητών τηλεφώνων και άλλων ηλεκτρονικών συσκευών". Το Cyberbullying λαμβάνει μέρος στο διαδίκτυο και εμφανίζεται συχνότερα σε ιστοχώρους όπου συγκεντρώνεται μεγάλος αριθμός εφήβων)

Μια σημαντική παρατήρηση

Ο Olweus τονίζει τη διαφορά του bullying με το «πείραγμα» στα πλαίσια του παιχνιδιού. Το «πείραγμα» αυτό συνήθως συμβαίνει μεταξύ φίλων και δεν περιλαμβάνει την πρόκληση σωματικού πόνου των άλλων. Αντίθετα το bullying εμπλέκει άτομα που δεν έχουν φιλικές σχέσεις. Η χαρακτηριστική ανισορροπία δύναμης διατυπώνει ο Olweus στον ορισμό του μπορεί να αναφέρεται στα ατομικά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά του παιδιού που εκφοβίζει και του παιδιού που βιώνει τον εκφοβισμό. Το «πείραγμα» μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε εκφοβισμό αν συμβαίνει για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα και το σημαντικότερο όταν το παιδί αισθανθεί ότι οι πράξεις των άλλων δεν διέπονται από αστείο και δεν γίνονται μέσα στα όρια του παιχνιδιού

ΒΗΜΑ 3: ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο παρόν σημείο ο εκπαιδευτικός μπορεί να ζητήσει από τα παιδιά να εκφράσουν την άποψη τους, όσον αφορά την ύπαρξη ή μη του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού χωρίς ωστόσο να αναφερθούν σε συγκεκριμένα παραδείγματα από το περιβάλλον τους. Αντίθετα εκπαιδευτικός και μαθητές μπορούν να ανατρέξουν στην ειδησεογραφία του φαινομένου (ο εκπαιδευτικός μπορεί να ενημερωθεί σχετικά από <http://www.e-abc.eu/gr/nea/teleutaia-nea-tou-horou>)

ΒΗΜΑ 4: ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Στο κλείσιμο της ομάδας ο / η εκπαιδευτικός θα θέσει τον στόχο της ομάδας, θα δώσει συγκεκριμένες κατευθύνσεις για το χρόνο και τον τόπο συνάντησης της ομάδας καθώς

επίσης και για το ημερολόγιο συναντήσεων ενώ μπορεί να δώσει συγκεκριμένους ρόλους σε μαθητές / μαθήτριες.

Ενδεικτικά αναφέρονται :

- Καταγραφή πρακτικών
- Παρακολούθηση ειδησεογραφίας
- Υπεύθυνος τεχνικού / ηλεκτρονικού εξοπλισμού

Αλλά και οποιοδήποτε ρόλος προκύψει μέσα από τις ανάγκες της ομάδας.

ΣΤΟΧΟΣ: Η κατανόηση του συναισθηματικού κόσμου του παιδιού που εκφοβίζεται και οι επιλογές «αντίδρασης» που έχει

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο (Ιστορία σωματικής και λεκτικής βίας – Παιδί που εκφοβίζεται)

ΒΗΜΑ 1:

Παρουσίαση της ιστορίας του εκφοβισμού του Φίλιππου από τον Μπάμπη. Ο Μπάμπης και ο κολλητός του ενοχλούν τον Φίλιππο με πολλούς τρόπους μέσα στην τάξη αλλά και έξω από αυτή, στους διαδρόμους και την αυλή.

ΒΗΜΑ 2:

Διευκρίνιση της έννοιας «ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΤΑΙ»

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να πάρει σχετικές πληροφορίες από τον σύνδεσμο <http://www.e-abc.eu/gr/sholikos-ekfovismos/to-paidi-pou-vionei-ekfovismo/> και από άρθρα <http://www.e-abc.eu/gr/psifiaki-vivliothiki/psifiaki-vivliothiki-2/>

Το παιδί που εκφοβίζει επιλέγει το παιδί που θα εκφοβίσει πολύ συγκεκριμένα και καθόλου τυχαία. Συνήθως θα επιλέξει παιδί που

- ο Διαφέρει με κάποιον τρόπο από τα υπόλοιπα (π.χ. είναι από άλλη χώρα, έχει άλλη θρησκεία, φοράει σιδεράκια και γενικά παιδί που διαφέρει από τη μέση εικόνα ενός μαθητή)
- ο Δύσκολα θα βοηθήσει κάποιος (παιδιά μοναχικά που δεν κάνουν εύκολα φίλους)
- ο Που είναι «λιγότερα» δυνατά

Ωστόσο το παιδί που βιώνει εκφοβισμό γεννά πολλές φορές αντικρουόμενα συναισθήματα. Πολλές φορές γεννά συναισθήματα θυμού προς γονείς, εκπαιδευτικούς και συμμαθητές

καθώς είτε δεν του αναγνωρίζουν την αδυναμία του να αντιδράσει είτε θεωρούν ότι αυτό ευθύνεται για τον εκφοβισμό που βιώνει.

Σε γενικές γραμμές πολλά από τα στοιχεία της προσωπικότητας του παιδιού που βιώνει τον εκφοβισμό ευνοούν την στοχοποίηση τους.

Στο σημείο αυτό θα αναφερθεί ότι τα παιδιά που βιώνουν εκφοβισμό παρουσιάζουν

- αδυναμία επίλυσης προβλημάτων,
- καταθλιπτικά στοιχεία,
- συναισθηματικές δυσκολίες,
- αίσθημα μοναξιάς,
- χαμηλές σχολικές επιδόσεις και απουσίες
- Διαταραχές συμπεριφοράς
- Ψυχολογικά / ψυχοσωματικά προβλήματα (πονοκέφαλοι, κοιλιακά άλγη, ενούρηση, διαταραχές ύπνου)
- Άγχος
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση
- Φοβίες
- Δεν μπορούν να μείνουν μόνα
- Αποφεύγουν τη βλεματική επαφή

Θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ο συναισθηματικός κόσμος των παιδιών, ο οποίος στην περίπτωση του σχολικού εκφοβισμού δεν διαφέρει από οποιαδήποτε άλλη μορφή βίας. Τα παιδιά βιώνουν

- **Θυμό**

Για αυτό που τους συμβαίνει, που δεν μπορούν να αντιδράσουν. Ο θυμός συνήθως εκφράζεται σε οικεία αγαπημένα πρόσωπα όπως ο πατέρας, η μητέρα ή ο αδελφός

- **Ντροπή**

Ντρέπονται για αυτό που τους συμβαίνει και θεωρούν ότι όλοι οι συμμαθητές τους τους θεωρούν δειλούς/ δειλές. Έτσι δυσκολεύονται να κάνουν φίλους καθώς θεωρούν εκ προοιμίου ότι κανείς δεν θα τους θέλει για φίλους. Επίσης ντρέπονται να το αποκαλύψουν στους γονείς τους καθώς θεωρούν ότι θα τους «απογοητεύσουν»

- ο **Ενοχή**

Θεωρούν ότι εκείνοι φταίνε για αυτό που γίνεται

(πχ. «με λένε γυαλάκια -} φοράω γυαλιά -} άρα έχουν δίκιο -}είμαι γυαλάκιας).

- ο **Φόβος**

Ζουν συνεχώς με το συναίσθημα ότι θα τους κοροϊδέψουν, ότι θα γελάσουν μαζί τους

Ο συνδυασμός του θυμού – φόβου- ντροπής και ενοχής οδηγούν τα παιδιά να μην λένε σε κανένα αυτό που τους συμβαίνει και συνεπώς να μην ζητάνε βοήθεια.

Αυτή η συναισθηματική απομόνωση οδηγεί στην γενικότερη απομόνωση των παιδιών.

ΒΗΜΑ 3:

Παρακολούθηση του προφίλ του Φίλιππου και του περιστατικού.

Θέμα συζήτησης 1: Είναι Σχολικός Εκφοβισμός αυτό που βιώνει ο Φίλιππος;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Είναι **σχολικός εκφοβισμός** καθώς είναι **εμφανής η ανισορροπία δύναμης** («κάποια παιδιά στο σχολείο... και συγκεκριμένα ο Μπάμπης και η παρέα του» ομάδα παιδιών ενάντια σε ένα παιδί) αλλά και η συχνότητα («Με ενοχλούν το κάνουν εδώ και ένα χρόνο» και «Τελευταία δεν περνάω καλά στο σχολείο ούτε στο σπίτι») υποδηλώνουν ότι δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός ούτε πείραγμα

Θέμα συζήτησης 2: Γιατί έχουν επιλέξει το συγκεκριμένο παιδί;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Στην ερώτηση αυτή οι μαθητές μπορούν να εκφραστούν ελεύθερα με βάση τη γνώμη τους αλλά και την εμπειρία τους. Ταυτόχρονα ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να εστιάσει στο ζήτημα της διαφορετικότητας αλλά και της ανισορροπίας δύναμης.

Θέμα συζήτησης 3: Πώς αισθάνεται το παιδί;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Καθόλη την διάρκεια ο Φίλιππος έχει σκυμμένο το κεφάλι, μιλάει αργά είναι πολύ κοντά στην κάμερα (σαν να της εκμηστρεύεται κάποιο μυστικό ενώ παράλληλα ο τόνος της φωνής του είναι χαμηλός και ο ρυθμός του αργός. Όλα σημάδια της μεγάλης ντροπής που

νοιώθει γι' αυτό που του συμβαίνει. Η ντροπή του επίσης διαφαίνεται στο λόγο του καθώς λέει ...δεν ξέρω που να το πω, σε ποιον να μιλήσω, ντρέπομαι να το πω στις δασκάλες ή σε κάποιο παιδί...

Ο φόβος επίσης είναι παρόν στο σημείο «Οι ώρες οι στιγμές που είμαι στο σχολείο μου φαίνονται ατελείωτες»

Επίσης σε όλο το λόγο του είναι εμφανές η συναισθηματική αλλά και φυσική απομόνωση που βιώνει το παιδί. «Δεν έχω φίλους πλέον» - «Ελπίζω ...και να μην είμαι μόνος τελικά».

Τέλος η αίσθηση ανημποριάς είναι εμφανής ιδιαίτερα στο σημείο : «Δεν ξέρω που να το πω, σε ποιον να μιλήσω, ντρέπομαι να το πω στις δασκάλες ή σε κάποιο παιδί κ στην οικογένεια μου δεν μπορώ να το πω καθόλου επειδή έχουν τα δικά τους προβλήματα , οικονομικά, δεν θέλω να τους ενοχλήσω με τα δικά μου».

ΒΗΜΑ 4:

Στο σημείο αυτό τα παιδιά θα κληθούν να επιλέξουν την εξέλιξη της ιστορίας.

Η σειρά που παρουσιάζονται οι επιλογές δεν έχει αξιολογηθεί καθώς είναι θέμα επιλογής.

Η επιλογή μπορεί να γίνει βάσει ψηφοφορίας. Ωστόσο θα παρουσιαστούν όλες οι επιλογές ξεκινώντας με αυτή που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους.

Γενικά οι λύσεις που μπορεί να επιλέξει ένα παιδί που δέχεται βία είναι πάρα πολλές και εξαρτώνται από τα ατομικά χαρακτηριστικά του παιδιού, τα οικογενειακά χαρακτηριστικά, το κλίμα του σχολείου, οι εκπαιδευτικοί, η φύση του εκφοβισμού και πολλά άλλα. Στην συγκεκριμένη η ιστορία ο ήρωας μπορεί να αντιδράσει με τρεις τρόπους:

«ΔΕΝ ΑΝΤΙΔΡΑ»: Στην επιλογή αυτή το ενδιαφέρον είναι ο συναισθηματικός κόσμος του παιδιού που διαγράφεται και στο πρόσωπο του, φόβος και ντροπή. «Παγώνει» όταν του απευθύνει το λόγο ο εκφοβιστής και η κίνηση που κάνει για να φύγει είναι σχεδόν ανύπαρκτη.

Επίσης ο ήρωας επιλέγει την πλήρη σιωπή, δέχεται τα χτυπήματα και τα πειράγματα χωρίς να προσπαθεί να τα σταματήσει. Σύμφωνα με τον καθηγητή Dan Olweus είναι ο πιο κοινός τύπος παιδιού στόχου, που δέχεται σιωπηλά ότι συμβαίνει, δεν αντιδρά και δεν έχει σιωπηλές φίλιες μέσα στην τάξη. Στην πραγματικότητα δεν είναι λύση αφού με αυτό τον τρόπο συνεχίζεται η εκφοβιστική συμπεριφορά. Ο λόγος που τα παιδιά επιλέγουν αυτή την

συμπεριφορά είναι η αδυναμία αντίδρασης (ανισσόροπα δύναμης), απουσία υποστηρικτικού δικτύου και ταυτόχρονα ο φόβος και η ντροπή.

«ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ»: Είναι μια λύση που μπορούν να επιλέξουν τα παιδιά καθώς είναι άμεση, δωρεάν και τα παιδιά μπορούν να μιλήσουν με ειδικό επιστημονικό προσωπικό κατάλληλα εκπαιδευμένο να δίνει λύσεις σε προβλήματα παιδιών. Συνυπολογίζοντας τα συναισθήματα του φόβου, της ντροπής, της ενοχής η γραμμή είναι ανώνυμη και τηρούνται όλοι οι βασικοί κανόνες εχεμύθειας. Το τηλεφώνημα δεν δίνει τη λύση... αλλά η κατάλληλη συναισθηματική επεξεργασία του γεγονότος δίνει την δυνατότητα στο παιδί να αντιληφθεί το εύρος των λύσεων που μπορεί να δοκιμάσει και να αποφύγει την επιλογή **«ΔΕΝ ΑΝΤΙΔΡΑ»**.

«ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ»: Σε ένα περιστατικό εκφοβισμού μέσα στο σχολικό περιβάλλον ο / η εκπαιδευτικός είναι το πρόσωπο που θα συμβάλλει καταλυτικά στην εκτόνωση του φαινομένου. Το παιδί στην ιστορία συζητά με την εκπαιδευτικό προκειμένου να βρεθεί λύση. Συνήθως τα παιδιά απορρίπτουν αυτή την προοπτική γιατί νοιώθουν ότι με αυτό τον τρόπο δεν θα γίνουν ποτέ αρεστοί στα άλλα παιδιά και στους εκφοβιστές. Ωστόσο ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να τονίσει:

- Την ανακύκλωση του γεγονότος εάν δεν γίνει κάτι δραστικό (συνδυασμός με επιλογή **ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΔΕΧΕΤΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ**)
- Το βασικό χαρακτηριστικό του σχολικού εκφοβισμού ανισοροπία δύναμης και ότι ο εκπαιδευτικός μπορεί να φέρει και πάλι την ισοροπία
- Η διαφοροποίηση της έννοιας «ζητάω βοήθεια» από την έννοια «θέλω να τιμωρηθεί κάποιος». Όταν ένα παιδί ζητά βοήθεια, τη ζητά για να είναι εκείνος καλά και όχι για να τιμωρηθεί κάποιος
- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να βοηθήσει στην σταδιακή εκτόνωση του φαινομένου. Στην ιστορία μετά την παρέμβαση της εκπαιδευτικού το παιδί που εκφοβίζει όταν ξανασυναντά το παιδί στόχο δεν του επιτίθεται. Το βλέμμα του διατηρεί την επιθυμία για εκφοβισμό αλλά τελικά δεν το κάνει. Σταδιακά και με την κατάλληλη πλαίσιωση μπορεί να εξαλειφθεί.

ΒΗΜΑ 5:

Παρακολούθηση της ιστορίας με βάση την επιλογή των παιδιών. Εισαγωγή και άλλων προτεινόμενων λύσεων από τα παιδιά και από τον εκπαιδευτικό. Χαρακτηριστικά αναφέρεται

- Η δυνατότητα επικοινωνίας με γονείς
- Η δυνατότητα επικοινωνίας με συνομήλικους

Γενική συζήτηση και συμπεράσματα ομάδας .

ΣΤΟΧΟΣ: Η κατανόηση της προσωπικότητας του παιδιού που εκφοβίζει και οι επιλογές που έχει

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο (Ιστορία σωματικής και λεκτικής βίας – Παιδί που εκφοβίζει))

ΒΗΜΑ 1:

Διευκρίνιση της έννοιας «ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ»

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να πάρει σχετικές πληροφορίες από τον σύνδεσμο <http://www.e-abc.eu/gr/sholikos-ekfovismos/to-paidi-pou-ekfovizei> και από άρθρα <http://www.e-abc.eu/gr/psifiaki-vivliothiki/psifiaki-vivliothiki-2/>

Στην εκδήλωση του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού ιδιαίτερο ενδιαφέρον συγκεντρώνει το παιδί (ή ομάδα παιδιών) που εκφοβίζει, το οποίο συχνά γεννά αντιφατικά συναισθήματα. Σε πολλούς ανθρώπους γεννά θυμό και αγανάκτηση ενώ πολλοί αναγνωρίζουν την ανάγκη για στήριξη που έχει αυτό το παιδί.

Πάντα θα πρέπει να θυμόμαστε ότι πίσω από ένα παιδί που εκφοβίζει θα βρεθούν

- Ανάγκη για κυριαρχία πάνω σε άλλους
- Αδυναμία ελέγχου παρορμήσεων
- Μειωμένη ικανότητα αυτοελέγχου
- Αδυναμία τήρησης κανόνων και ορίων
- Ασυνήθιστα χαμηλό άγχος
- Διογκωμένη αυτοεικόνα
- Έλλειψη αίσθησης του μέτρου

- Η δημοτικότητα τους βρίσκεται στο μέσο όρο ή κάτω από αυτόν και χαμηλώνει καθώς προσχωρούν στις εκπαιδευτικές βαθμίδες
- Είναι εχθρικό απέναντι στο περιβάλλον του (ιδιαίτερα σε γονείς και εκπαιδευτικούς)
- Απόλυτη έλλειψη ενσυναίσθησης
- Είναι δυνατό να περιβάλλονται από άλλους συμμαθητές τους οι οποίοι δεν εκφοβίζουν άμεσα αλλά ενισχύουν το παιδί που εκφοβίζει

Εάν δεν ληφθεί άμεσα η κατάλληλη φροντίδα υπάρχουν αυξημένα ποσοστά μελλοντικής

- παραβατικής συμπεριφοράς,
- χρήσης ουσιών και
- εμπλοκής με το νόμο

Τα παιδιά που εκφοβίζουν έχουν ευθέως επιθετική συμπεριφορά. Ωστόσο πολλές φορές παρατηρείται να αναπτύσσουν παθητικό – επιθετική συμπεριφορά. Τα παιδιά με παθητικό – επιθετική συμπεριφορά είτε έχουν βιώσει τα ίδια κακοποίηση και εκφοβισμό (και αναπαράγουν την βία που υπέστησαν) είτε υιοθετούν μια τέτοια προκλητική στάση, με στόχο να κινητοποιήσουν άλλο παιδί εναντίον τους, προσφέροντας του διαρκώς εναύσματα.

ΒΗΜΑ 2:

Παρακολούθηση Διαδραστικού Εκπαιδευτικού Εργαλείου (Μέρος: Παιδί που εκφοβίζει)

Στο πρώτο κομμάτι το παιδί που ασκεί τη βία συστήνεται. Υπάρχουν ενδιαφέροντα σημεία τα οποία ο εκπαιδευτικός μπορεί να αξιοποιήσει για συζήτηση στην τάξη.

Θέμα συζήτησης 1: Κάνει πλάκα ή εκφοβίζει;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Τα περισσότερα παιδιά που εκφοβίζουν θεωρούν ότι κάνουν πλάκα «Όλοι με πάνε, έχω πολλές παρέες, κάνουμε πλάκες και γελάμε» λέει ο Μπάμπης. Και η συμπεριφορά των συμμαθητών του στην εξέλιξη της ιστορίας του ενισχύουν αυτή την πεποίθηση. Ωστόσο σε τέτοιες καταστάσεις το αν είναι «πλάκα» μια συμπεριφορά ή όχι εξαρτάται από το πώς την αντιλαμβάνεται το παιδί που είναι ο αποδέκτης αυτής της συμπεριφοράς.

Θέμα συζήτησης 2: Γιατί το κάνει αυτό;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Το παιδί λέει «... τα λέω με τον πατέρα μου και γελάμε γιατί έκανε και αυτός όταν ήταν μικρός τα ίδια, έχει πάρα πολύ φάση...». Το οικογενειακό περιβάλλον έχει πολύ σημαντικό ρόλο στην εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς. Έρευνες δείχνουν ότι πατέρες θύτες στο σχολείο είναι πιθανό να έχουν γιούς θύτες (Smith et al., 2003). Ο λόγος του παιδιού δίνει άλλο ένα στοιχείο για το οικογενειακό του περιβάλλον «... απλά καμιά φορά ο πατέρας μου γίνεται αυστηρός...». Ένα οικογενειακό περιβάλλον το οποίο δεν χαρακτηρίζεται από ζεστασιά και φροντίδα, η βία είναι τρόπος επικοινωνίας και οι κανόνες πειθαρχίας εύκολα μεταβάλλονται (στο συγκεκριμένο παράδειγμα έχουμε ... γελάμε μαζί... και από την άλλη ο πατέρας μου γίνεται αυστηρός...) αποτελούν παράγοντες που διευκολύνουν την εκδήλωση αυτής της συμπεριφοράς (Smith et al., 2003). Πολλά παιδιά εκμεταλλεύονται την αδυναμία αντίδρασης των παιδιών που εκφοβίζουν και μέσα από τον εκφοβισμό προσπαθούν γίνουν με αυτό τον τρόπο αποδεκτά και να μεγεθύνουν τη δημοτικότητα τους «... όλοι γελάνε, έχει πολύ φάση...» και συνεχίζει λέγοντας «οι καθηγήτριες δεν παίρνουν και χαμπάρι». Το γεγονός ότι παρουσιάζει αυτή την σχέση με τους εκπαιδευτικούς συμφωνεί με την άποψη ότι τα παιδιά που ασκούν βία επιδεικνύουν από νωρίς εμπλοκή σε αντικοινωνικές δραστηριότητες και ανυπακοή σε κανόνες (Πανούσης ,2008). Οι φράσεις «Μας αρέσει να πειράζουμε κάποια παιδιά γιατί έχει πολλή πλάκα» και «Φλώρος, κάθε μέρα βρίσκουμε και κάτι άλλο... είναι μαμάκιας... μυξοκλαίει» μας δείχνουν την σκληρότητα και την έλλειψη συμπόνιας που αυτά τα παιδιά επιδεικνύουν για τα παιδιά θύματα (Πανούσης 2008) και ταυτόχρονα την αδυναμία τους να αντιληφθούν το συναισθηματικό κόσμο του παιδιού στόχου.

Θέμα συζήτησης 3: Γιατί το συγκεκριμένο παιδί;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

«Μας αρέσει να πειράζουμε κάποια παιδιά γιατί έχει πολλή πλάκα» ξεκινάει και λέει αλλά δεν πειράζει κάποια παιδιά γενικά αλλά ένα πολύ συγκεκριμένο παιδί. Ο λόγος που προβάλλει για το συγκεκριμένο παιδί είναι «Φλώρος, κάθε μέρα βρίσκουμε και κάτι άλλο... είναι μαμάκιας... μυξοκλαίει». Ωστόσο σε γενικότερο πλαίσιο το παιδί που εκφοβίζεται

- Διαφέρει με κάποιον τρόπο από τα υπόλοιπα (είναι από άλλη χώρα, έχει άλλη θρησκεία, φοράει σιδεράκια γενικά παιδί που διαφέρει από τη μέση εικόνα ενός μαθητή)
- Δύσκολα θα βοηθήσει κάποιος (παιδιά μοναχικά που δεν κάνουν εύκολα φίλους)
- Είναι «λιγότερα» δυνατά

Στην ιστορία μπορεί κάποιος να παρατηρήσει την διαφορετικότητα του Φίλιππου όπως την παρουσιάζει ο Μπάμπης;

- *είναι μαμάκιας... μυξοκλαίει.* Χαρακτηριστικά που τον «απομακρύνουν» από την αναμενόμενη εικόνα ενός αγοριού στην εφηβεία
- Ο Φίλιππος φαίνεται να είναι λιγότερο δυνατός από τον Μπάμπη ή να νομίζει ότι είναι λιγότερο δυνατός και δεν αντιδρά.

ΒΗΜΑ 3:

Στο σημείο αυτό τα παιδιά θα κληθούν να επιλέξουν την εξέλιξη της ιστορίας.

Η σειρά που παρουσιάζονται οι επιλογές δεν έχει αξιολογηθεί καθώς είναι θέμα επιλογής.

Η επιλογή μπορεί να γίνει βάσει ψηφοφορίας. Ωστόσο θα παρουσιαστούν όλες οι επιλογές ξεκινώντας με αυτή που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους.

Η εξέλιξη στις καταστάσεις εκφοβισμού για το παιδί που εκφοβίζει ποικίλλει και εξαρτάται από τα ατομικά χαρακτηριστικά του παιδιού, τα οικογενειακά χαρακτηριστικά, το κλίμα του σχολείου, τους εκπαιδευτικούς, τη φύση του εκφοβισμού και πολλά άλλα. Στην συγκεκριμένη η ιστορία η συμπεριφορά του παιδιού που ασκεί βία

«ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ»: Στην δράση του εκφοβισμού δεν υπάρχει καμία αντίδραση. Το παιδί που ασκεί τη βία θα συνεχίσει τις πράξεις εκφοβισμού.

«ΣΤΑΜΑΤΑΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΡΙΑΣ»: Η φράση «... όλοι γελάνε, έχει πολύ φάση...» φαίνεται ότι αποδυναμώνεται με αυτή την επιλογή και το παιδί που ασκεί βία δεν παίρνει την ανατροφοδότηση που χρειάζεται για να συνεχίσει την συμπεριφορά του. Στην επιλογή αυτή ο εκπαιδευτικός μπορεί να διαχωρίσει την έννοια του είμαι «δημοφιλής» από το «προκαλώ φόβο» καθώς η δεύτερη κατάσταση ατονεί με το πέρασμα των χρόνων.

«ΣΤΑΜΑΤΑΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ» : Στην επιλογή αυτή το ενδιαφέρον είναι η οριοθέτηση της συμπεριφοράς του παιδιού στην επιβολή της τάξης από πλευράς της εκπαιδευτικού και η απομάκρυνση από το «*οι καθηγήτριες δεν παίρνουν και χαμπάρι*». Ο λόγος της εκπαιδευτικού δεν ακούγεται ωστόσο η άμεση κινητοποίηση της οδηγεί το παιδί που ασκεί βία να οριοθετήσει την συμπεριφορά του. Μπορεί η διάθεση του να παραμείνει σταθερή αλλά ξεκινά η εκτόνωση του φαινομένου. Δεν φαίνεται να τιμωρείται ο μαθητής ούτε δείχνει φοβισμένος. Το πρώτο βήμα για την λύση είναι η ουσιαστική επικοινωνία και η αποδοχή τι όλοι μπορούμε να είμαστε διαφορετικοί.

ΒΗΜΑ 4:

Παρακολούθηση της ιστορίας με βάση την επιλογή των παιδιών. Γενική συζήτηση και συμπεράσματα ομάδας

ΣΤΟΧΟΣ: Η κατανόηση του συναισθηματικού κόσμου της παρατηρήτριας και η παρουσίαση των επιλογών αντιδράσεων που έχει

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο (Ιστορία σωματικής και λεκτικής βίας – Παρατηρήτρια)

ΒΗΜΑ 1:

Γενικά Στοιχεία για τον Παρατηρητή / την παρατηρήτρια

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να πάρει σχετικές πληροφορίες από τον σύνδεσμο <http://www.e-abc.eu/gr/sholikos-ekfovismos/ta-paidia-theates> και από άρθρα <http://www.e-abc.eu/gr/psifiaki-vivliothiki/psifiaki-vivliothiki-2/>

Στην εκδήλωση του φαινομένου του Σχολικού Εκφοβισμού οι ρόλοι που διακρίνονται είναι του παιδιού που ασκεί βία, του παιδιού που δέχεται τη βία και του μη εμπλεκόμενου παρατηρητή (Smith P. et al., 2003). Σύμφωνα με την έρευνα των Salmivalli et al., (1996) παρατηρούνται επίσης οι ρόλοι των ακόλουθων (follower bully), των ενδυναμωτών (reinforcer) και των υποστηρικτών του παιδιού που δέχεται βία (defender).

Διεθνείς έρευνες καταδεικνύουν την σημαντικότητα της συμπεριφοράς των παρατηρητών στην εκδήλωση του φαινομένου. Ευρήματα από το πανεπιστήμιο του Γιρκ στο Τορόντο, έδειξαν ότι το 60% των φαινομενικά ουδέτερων μαθητών διατηρούσαν φιλικές επαφές με τα παιδιά που ασκούσαν βία και πάνω από τους μισούς αποδοκίμαζαν τα παιδιά που δέχονταν βία και παρότρυναν τα παιδιά που ασκούσαν.

ΒΗΜΑ 2:

Παρακολούθηση Διαδραστικού Εκπαιδευτικού Εργαλείου (Μέρος: Παρατηρήτρια)

Μια από τις οπτικές της ιστορίας είναι αυτή του παιδιού που παρατηρεί το φαινόμενο να εξελίσσεται. Ανάλογα με την επιλογή που θα κάνει αυτόματα παραμένει στο ρόλο του

παιδιού παρατηρητή ή αυτόματα μπαίνει στο ρόλο του ενδυναμωτή (reinforcer) ή του υποστηρικτή του παιδιού που δέχεται βία (defender).

Η παρατηρήτρια της ιστορίας μας στην διάρκεια που μας συστήνεται αυτόματα απομακρυσμένη συναισθηματικά από το γεγονός τάσσεται υπέρ του παιδιού που δέχεται βία.

Θέμα συζήτησης 1: Πως αισθάνεται η παρατηρήτρια;

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Οι απαντήσεις θα είναι πολλές καθώς τα περισσότερα παιδιά είναι εύκολο να αντιληφθούν τον ρόλο του παρατηρητή. Ο εκπαιδευτικός είναι βοηθητικό να εστιάσει στην αίσθηση του αβοήθητου που νοιώθει ένα παιδί σε αυτή τη θέση. Αβοήθητη γιατί **φοβάται** («...δεν μπορεί να τον σταματήσει ούτε ο Φίλιππος, ούτε κανένας άλλος» αλλά και «Με κοιτάζει σαν να μου ζητάει βοήθεια κι εγώ είμαι εκεί και να μην μπορώ να του τη δώσω» αλλά και αβοήθητο γιατί δεν ξέρει πως μπορεί να αντιδράσει «Δεν ξέρω τι να κάνω ούτε τι πρέπει». Η έννοια του φόβου και της άγνοιας πολλές φορές καθλώνει τα παιδιά στην απραξία.

ΒΗΜΑ 3:

Στο σημείο αυτό τα παιδιά θα κληθούν να επιλέξουν την εξέλιξη της ιστορίας.

Η σειρά που παρουσιάζονται οι επιλογές δεν έχει αξιολογηθεί καθώς είναι θέμα επιλογής.

Η επιλογή μπορεί να γίνει βάσει ψηφοφορίας. Ωστόσο θα παρουσιαστούν όλες οι επιλογές ξεκινώντας με αυτή που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους.

«ΕΝΘΑΡΡΥΝΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ»: Στο συγκεκριμένο σημείο ο εκπαιδευτικός μπορεί ξεκάθαρα να δώσει στον παρατηρητή τον σημαντικό ρόλο που έχει στην εκδήλωση του φαινομένου. Αντιδράσεις όπως αυτές της παρατηρήτριας και των υπόλοιπων μαθητών και μαθητριών, δηλαδή να γελάσουν, να χαμογελάσουν, να αδιαφορήσουν, να μιλήσουν στο διπλανό τους και να σχολιάσουν αυτό που γίνεται είτε θετικά είτε αρνητικά, να κοιτούν και να μην κάνουν απολύτως τίποτε έχουν ως αποτέλεσμα:

- Οι συγκεκριμένες αντιδράσεις ενισχύουν την συμπεριφορά του παιδιού που ασκεί βία καθώς με το να γελάσουν / χαμογελάσουν οι υπόλοιποι ή να σχολιάσουν το γεγονός έχει επιτύχει να κερδίσει την προσοχή τους.

- Στις υπόλοιπες αντιδράσεις αδιαφορία / απραξία είτε δεν δίνει σημασία είτε εντείνει την επιθετική συμπεριφορά προς το παιδί προκειμένου να «κερδίσει» και αυτούς.
- Από την άλλη πλευρά οι συγκεκριμένες αντιδράσεις επηρεάζουν σημαντικά το παιδί που δέχεται εκφοβισμό. Το γέλιο, το χαμόγελο, η αδιαφορία και η απραξία ενισχύουν τη μοναξιά του παιδιού και σε ένα δεύτερο επίπεδο την επιβεβαίωση της πράξης του παιδιού που εκφοβίζεται και άρα ενισχύει την ενοχή του παιδιού.
- Επίσης ο σχολιασμός του γεγονότος ενισχύει με τη σειρά του και την ντροπή που βιώνει το παιδί και τη μοναξιά του.

«ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ ΟΥΔΕΤΕΡΗ»: Στο συγκεκριμένο σημείο ο παρατηρητής δεν αντιδρά με κανένα τρόπο. Διακρίνεται ο φόβος στο βλέμμα του, ο οποίος τον οδηγεί στην απραξία. Το σημείο αυτό ευνοεί τον εκπαιδευτικό να καταρρίψει την εικόνα του θαυμασμού του παιδιού που εκφοβίζεται και να δώσει τη θέση του στο φόβο που προκαλεί.

«ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ» : Κατά την διάρκεια του συγκεκριμένου επεισοδίου εκφοβισμού η παρατηρήτρια κοιτάει με ανοιχτό το στόμα αυτά που διαδραματίζονται. Με τη λήξη του επεισοδίου στηρίζει ψυχολογικά το παιδί που δέχτηκε τη βία με το να τον εντάξει στην παρέα. Στην πορεία το παιδί που ασκεί βία δεν τον ξαναενοχλεί και μάλιστα το παιδί που δέχεται τη βία γίνεται ουσιαστικό μέλος της παρέας. Στο σημείο αυτό ο εκπαιδευτικός μπορεί να αναδείξει τον ρόλο του παρατηρητή κυρίως στην έννοια της μοναξιάς. Η μοναχικότητα είναι και κριτήριο για να θυματοποιηθεί κάποιος αλλά και αποτέλεσμα της θυματοποίησης του. Ο παρατηρητής με το να τον εντάξει στην παρέα καταπολεμάει ένα βασικό στοιχείο του σχολικού εκφοβισμού χωρίς να εκτίθεται ο ίδιος στην επιθετικότητα του άλλου παιδιού.

«ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ»: Η λύση στο πρόβλημα του παιδιού που δέχεται τη βία έρχεται από το παιδί παρατηρητής. Επεμβαίνει και επικοινωνεί την κατάσταση την εκπαιδευτικό η οποία άμεσα οριοθετεί την συμπεριφορά. Γιατί το κάνει αυτό; Πως θα την αντιμετωπίζουν οι υπόλοιποι συμμαθητές της; Είναι δυο ερωτήσεις που επίσης θα διευκολύνουν τον εκπαιδευτικό να ανοίξει διάλογο με τα παιδιά. Το ενδιαφέρον του εκπαιδευτικού μπορεί να επικεντρωθεί αφενός στο διαχωρισμό της έννοιας «μαρτυράω – καρφώνω» από το «ζητάω βοήθεια για ένα παιδί» και αφετέρου στην έννοια της διακριτικότητας με την οποία μπορώ να ζητήσω βοήθεια. Η έννοια του μυστικού δεν

υπάρχει όταν ένας άνθρωπος κινδυνεύει και ο κάθε ένας είναι περήφανος όταν δρα βοηθητικά.

ΒΗΜΑ 4:

Παρακολούθηση της ιστορίας με βάση την επιλογή των παιδιών. Εισαγωγή και άλλων προτεινόμενων λύσεων από τα παιδιά και από τον εκπαιδευτικό. Χαρακτηριστικά αναφέρεται

- Η δυνατότητα επικοινωνίας με γονείς
- Η δυνατότητα επικοινωνίας με συνομήλικους

Γενική συζήτηση και συμπεράσματα ομάδας

ΣΤΟΧΟΣ: Η ουσιαστική κατανόηση του φαινομένου

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο (Ιστορία σωματικής και λεκτικής βίας)

ΒΗΜΑ 1:

Παρουσίαση της ιστορίας με τις επιλογές από τις προηγούμενες συναντήσεις.

ΒΗΜΑ 2:

Συζήτηση για τις λύσεις. Στο σημείο αυτό ο εκπαιδευτικός μπορεί να εισάγει και άλλες λύσεις.

Κάθε μέλος της ομάδας θα μπορούσε ανώνυμα να γράψει την λύση που εκείνος υποδεικνύει ως την πιο επιτυχημένη, να την τοποθετήσουν όλοι σε ένα κουτί και στη συνέχεια να δομηθούν λίστες πιθανών λύσεων, η ανάλογη αξιολόγηση τους από τα ίδια τα παιδιά και η ανάδειξη της λύσης που τελικά προτείνει η ομάδα.

Καταγραφή και περιγραφή της λύσης

ΒΗΜΑ 3:

Συζήτηση και προτάσεις για δράσεις πρόληψης μέσα στο σχολείο. Κάθε μέλος της ομάδας θα μπορούσε ανώνυμα να γράψει την δική του / δική της προτεινόμενη δράση πρόληψης και στη συνέχεια η αξιολόγηση της από την ομάδα και η ανάδειξη της δράσης που τελικά προτείνει η ομάδα.

Καταγραφή και περιγραφή της δράσης

ΒΗΜΑ 4:

Κλείσιμο

ΣΤΟΧΟΣ: Παρουσίαση του φαινομένου του cyberbullying - Γνωριμία με τους χαρακτήρες της δεύτερης ιστορίας και η ανάλυση του συναισθηματικού τους κόσμου.

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο (Ιστορία διαδικτυακού εκφοβισμού – Παιδί που εκφοβίζεται , Παιδί που εκφοβίζει και Παρατηρητής)

ΒΗΜΑ 1:

Η πρώτη ομάδα παιδιών παρουσιάζει τους ορισμούς που βρήκε για το φαινόμενο. Η δεύτερη ομάδα παρουσιάζει τις περιπτώσεις παιδιών.

Το σύνολο της ομάδας συζητά το πόσο οι ορισμοί ταιριάζουν με τις περιπτώσεις.

Ο εκπαιδευτικός αποσαφηνίζει την έννοια

ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

Ο εκπαιδευτικός μπορεί να πάρει σχετικές πληροφορίες από άρθρα <http://www.e-abc.eu/gr/psifiaki-vivliothiki/psifiaki-vivliothiki-2/>

Το φαινόμενο του διαδικτυακού εκφοβισμού αναφέρεται σε επιθετική συνειδητή συμπεριφορά ενός ατόμου (ή ομάδας) προς ένα άλλο άτομο, το οποίο δεν μπορεί να υπερασπιστεί τον εαυτό του. Είναι στην ουσία η μεταφορά της άσκησης βίας (με οποιονδήποτε τρόπο) από την πραγματική ζωή στον διαδικτυακό κόσμο. Οι επιθέσεις συνήθως γίνονται μέσω διαδικτύου ή άλλων ηλεκτρονικών μέσων (π.χ. κινητό τηλέφωνο) με χαρακτηριστικά παραδείγματα την αποστολή απειλητικών ή χλευαστικών e-mails, την παρενόχληση μέσω sms, την δημοσίευση προσωπικών στοιχείων και φωτογραφιών χωρίς την συγκατάθεσή του αναφερόμενου προσώπου.

ΒΗΜΑ 2:

Από το εκπαιδευτικό εργαλείο ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει την ιστορία του διαδικτυακού εκφοβισμού από την οπτική:

- του παιδιού που εκφοβίζεται
- του παιδιού που εκφοβίζει
- του παρατηρητή

Συζήτηση με βάση τον ορισμό εάν αυτό που βιώνει η ηρωίδα είναι εκφοβισμός

ΒΗΜΑ 3:

Με βάση τις προηγούμενες συναντήσεις ο εκπαιδευτικός αναλύει τον συναισθηματικό κόσμο των εμπλεκόμενων

ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΤΑΙ: Η Ελεάννα ξεκινά το λόγο της με έναν αναστεναγμό ενδεικτικό της μεγάλης λύπης και στενοχώριας που βιώνει. Τα κενά μέσα στο λόγο της και ανάμεσα στις προτάσεις της δείχνουν την απόγνωση της και πιθανά την ντροπή που νοιώθει για όλο αυτό που συμβαίνει. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι φράσεις της: «αυτό συνεχίζεται κάθε μέρα και γίνεται όλο και πιο έντονο» και «όσο πάει γίνεται και χειρότερο αυτό το πράγμα», φράσεις που καταδεικνύουν την κλιμάκωση τέτοιων φαινομένων. Το ζήτημα της μοναξιάς της τονίζεται στις φράσεις της: «τα υπόλοιπα παιδιά έχουν αρχίσει να συμμετέχουν και εκείνα σε αυτή την κατάσταση και δεν έχω κανένα φίλο, οπότε απλά είμαι συνέχει μόνη μου», «δεν μπορώ να μιλήσω σε κανένα στο σπίτι μου γιατί είναι απασχολημένοι με τα δικά τους προβλήματα».

ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ: Ο λόγος της Ιώς είναι αποφασιστικός, χωρίς κενά και κομπιάσματα. Είναι ξαπλωμένη στο κρεβάτι και με άνετη στάση εξιστορεί την δική της οπτική. Οι φράσεις που παρουσιάζουν ενδιαφέρον είναι: «Στο σχολείο περνάω τέλεια, όχι ότι παρακολουθώ τα μαθήματα ή κάτι τέτοιο, απλά έχω μια τεράστια παρέα άπειρους φίλους και κάνουμε χαβαλέ». Στο σημείο αυτό η Ιώ αποσαφηνίζει ότι για εκείνη σχολείο και εκπαιδευτική διαδικασία σημαίνει πλάκα ενώ αυτό που την κάνει να περνά καλά είναι η τεράστια παρέα. Στη συνέχεια ξεκαθαρίζει ότι «Πειράζουμε κάτι παιδιά που είναι μυξιάρικα, κακομοίρικα πολύ μόνα τους τέλος πάντων και κλεισμένα στον εαυτό τους» παιδιά δηλαδή που διαφέρουν από εκείνη και που είναι μόνα τους. Γιατί το κάνει αυτό; Στην αναφορά της στις αντιδράσεις της Ελεάννας το ξεκαθαρίζει «φοβάται... μαζεύεται... κρύβεται». Η Ιώ δεν μπορεί να καταλάβει τον πόνο του παιδιού που εκφοβίζει και ο πόνος αυτός την κάνει να αισθάνεται «ΚΑΠΟΙΑ»

Ωστόσο και τα συναισθήματα ζήλειας που έχει για το όμορφο αγόρι της Ελεάννας είναι εμφανέστατα : «Το παράξενο είναι ότι έχει αγόρι... μάλλον θα την κοροϊδεύει». Και ενώ η Ιώ έχει πολλούς φίλους και όλοι ασχολούνται με εκείνη οι γονείς της «Δεν ασχολούνται, έχουν τα δικά τους προβλήματα, τις δικές τους δουλειές... αναγκαστικά δεν ασχολούνται με αυτά που κάνω εγώ». Στο σημείο αυτό ο εκπαιδευτικός μπορεί να κάνει αναφορά για τα οικογενειακά προβλήματα και πως αυτά επηρεάζουν την συμπεριφορά των παιδιών.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Ο παρατηρητής ξεκινά το λόγο του με την φράση «Ανησυχώ λίγο» και συνεχίζει «Στην αρχή το έβρισκα κι εγώ αστείο... συμμετείχα στην πλάκα με τα υπόλοιπα παιδιά... αλλά...» και ο ίδιος στην αρχή αδυνατούσε να συνειδητοποιήσει το μέγεθος του πόνου της Ελεάννας, Ωστόσο το αλλά καταδεικνύει την συνειδητοποίηση του όσον αφορά τη μοναξιά της Ελεάννας, «Σταματήσανε να την κάνουν παρέα»,»Την δείχνουν και γελάνε» «Σχολιάζουν αυτά που ποστάρουνε στο facebook».

Ωστόσο βρίσκεται σε άγνοια και πιθανά σε φόβο, δεν ξέρει πώς να την βοηθήσει αφού λέει «Τι θα κάνατε στη θέση μου»

ΒΗΜΑ 4:

Ανακεφαλαίωση και Κλείσιμο

ΣΤΟΧΟΣ: Η αξιολόγηση των αντιδράσεων του παιδιού που εκφοβίζεται και του παιδιού που εκφοβίζει

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο (Ιστορία διαδικτυακού εκφοβισμού – Παιδί που εκφοβίζεται και Παιδί που εκφοβίζει)

ΒΗΜΑ 1:

Η ομάδα παρακολουθεί και πάλι την ιστορία από την οπτική του παιδιού που εκφοβίζεται.

Στο σημείο αυτό τα παιδιά θα κληθούν να επιλέξουν την εξέλιξη της ιστορίας.

Η σειρά που παρουσιάζονται οι επιλογές δεν έχει αξιολογηθεί καθώς είναι θέμα επιλογής.

Η επιλογή μπορεί να γίνει βάσει ψηφοφορίας. Ωστόσο θα παρουσιαστούν όλες οι επιλογές ξεκινώντας με αυτή που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους.

Γενικά οι λύσεις που μπορεί να επιλέξει ένα παιδί που δέχεται βία είναι πάρα πολλές και εξαρτώνται από τα ατομικά χαρακτηριστικά του παιδιού, τα οικογενειακά χαρακτηριστικά, το κλίμα του σχολείου, οι εκπαιδευτικοί, η φύση του εκφοβισμού και πολλά άλλα. Στην συγκεκριμένη η ιστορία η ηρωίδα μπορεί να αντιδράσει με δυο τρόπους:

ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΥΣΗ ΠΟΝΟΥ: Η επιλογή αυτή παρουσιάζει την ηρωίδα να ανακοινώνει σε όλους τι της συμβαίνει και να αναφέρει σε όλους ότι πλησιάζει η ελευθερία της. Επίσης στην ιστορία παρουσιάζεται να αποχωρεί από τον ψηφιακό κόσμο αφού διαγράφει όλους τους φίλους της και στη συνέχεια απενεργοποιεί την σελίδα της. Στο σημείο αυτό τα παιδιά μπορούν να συζητήσουν τι σημαίνει ο όρος ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ γι' αυτά σε μια τέτοια κατάσταση και στη συνέχεια να δουν την επεξήγηση του όρου στην συγκεκριμένη ιστορία. Ο όρος ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ στην συγκεκριμένη ιστορία μπορεί να πάρει τρεις μορφές:

ΦΥΓΗ. Στην επιλογή αυτή ο εκπαιδευτικός μπορεί να αφήσει τα παιδιά να αξιολογήσουν μόνα τους την αποτελεσματικότητα της λύσης, Η κατεύθυνση του είναι ότι η φυγή δεν λύνει ποτέ ένα πρόβλημα, απλά γεννάει και άλλα.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΦΙΛΩΝ. Στην επιλογή αυτή ο εκπαιδευτικός μπορεί να αφήσει τα παιδιά να αξιολογήσουν μόνα τους την αποτελεσματικότητα της λύσης. Η κατεύθυνση του είναι να εστιάσουν τα παιδιά στην αλλαγή της διάθεσης της ηρωίδας και πως η παρέμβαση των παρατηρητών μπορεί να αλλάξει την εξέλιξη της ιστορίας.

ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΜΗΤΕΡΑΣ. Στην επιλογή αυτή ο εκπαιδευτικός μπορεί να αφήσει τα παιδιά να αξιολογήσουν μόνα τους την αποτελεσματικότητα της λύσης, Η κατεύθυνση του είναι να εστιάσουν τα παιδιά στην αμεσότητα της παρέμβασης της μητέρας. Επίσης η ομάδα μπορεί να εστιάσει στην σπουδαιότητα της ενημέρωσης των γονιών σε τέτοια φαινόμενα

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ: Είναι μια λύση που μπορούν να επιλέξουν τα παιδιά καθώς είναι άμεση, δωρεάν και τα παιδιά μπορούν να μιλήσουν με ειδικό επιστημονικό προσωπικό κατάλληλα εκπαιδευμένο να δίνει λύσεις σε προβλήματα παιδιών. Συνυπολογίζοντας τα συναισθήματα του φόβου, της ντροπής, της ενοχής η γραμμή είναι ανώνυμη και τηρούνται όλοι οι βασικοί κανόνες εχεμύθειας. Το τηλεφώνημα δεν δίνει τη λύση... αλλά η κατάλληλη συναισθηματική επεξεργασία του γεγονότος δίνει την δυνατότητα στο παιδί να αντιληφθεί το εύρος των λύσεων που μπορεί να δοκιμάσει.

Τα παιδιά μπορούν να συζητήσουν άλλες πιθανές λύσεις και αντιδράσεις.

ΒΗΜΑ 2:

Στο δεύτερο μέρος της συνάντησης η ομάδα παρακολουθεί και πάλι την ιστορία από την οπτική του παιδιού που εκφοβίζεται.

Στο σημείο αυτό τα παιδιά θα κληθούν να επιλέξουν την εξέλιξη της ιστορίας.

Η σειρά που παρουσιάζονται οι επιλογές δεν έχει αξιολογηθεί καθώς είναι θέμα επιλογής.

Η επιλογή μπορεί να γίνει βάσει ψηφοφορίας. Ωστόσο θα παρουσιαστούν όλες οι επιλογές ξεκινώντας με αυτή που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους.

Η εξέλιξη στις καταστάσεις εκφοβισμού για το παιδί που εκφοβίζεται ποικίλλει και εξαρτάται από τα ατομικά χαρακτηριστικά του παιδιού, τα οικογενειακά χαρακτηριστικά, το κλίμα του σχολείου, τους εκπαιδευτικούς, τη φύση του εκφοβισμού και πολλά άλλα. Στην συγκεκριμένη η ιστορία η συμπεριφορά του παιδιού που ασκεί βία

ΣΥΝΕΧΙΖΕΙ ΑΛΛΑ...

ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΕΙ: Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η Ιώ, δείχνει να αντιλαμβάνεται για πρώτη φορά το συναισθηματικό κόσμο της Ελεάννας. Ανησυχεί, αλλά διαρκεί ελάχιστα δευτερόλεπτα αφού στην πορεία η ίδια υποβαθμίζει την ανησυχία της. Ωστόσο σταματάει εκείνη τη στιγμή τον εκφοβισμό. Ο εκπαιδευτικός μπορεί να συζητήσει με τα παιδιά εάν θα διατηρήσει αυτή τη στάση και στο μέλλον.

ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ: Η φράση κλειδί στο σημείο αυτό είναι «Πριν να είναι αργά θα σε συμβούλευα να σκεφτείς σοβαρά αυτό που κάνεις, πριν αλλάξει όλο το μέλλον σου», Η εκπαιδευτικός αντιδρά άμεσα και αποφασιστικά και η πορεία της ιστορίας δείχνει και αποτελεσματικά. Η Ιώ αλλάζει συμπεριφορά αλλά όχι από φόβο. Συνειδητοποιεί τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της πράξης της. Στο σημείο αυτό οι μαθητές μπορούν να συζητήσουν ελεύθερα για τις συνέπειες.

ΣΤΑΜΑΤΑΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΩΝ (ΑΝΑΦΟΡΑ): Με την επιλογή αυτή τονίζεται η σημαντικότητα των παιδιών παρατηρητών αφού την «αναφέρουν» και η ίδια οδηγείται να διακόψει αυτή τη συμπεριφορά. Στην επιλογή αυτή ο εκπαιδευτικός μπορεί και να διαχωρίσει την έννοια του είμαι «δημοφιλής» από το «προκαλώ φόβο» αλλά και να δείξει την δύναμη που έχει η παρέμβαση στην εξέλιξη γεγονότων βίας

ΒΗΜΑ 4:

Ανάθεση σε ομάδα παιδιών να βρουν πληροφορίες για:

- Πως μπορεί να γίνει αναφορά σε ανεπιθύμητη ή προσβλητική ανάρτηση για τους ίδιους ή για κάποιον τρίτο
- Τρόπους περιορισμού ανάρτησης σχόλιων από τρίτους
- Απενεργοποίηση λογαριασμού

Κλείσιμο

ΣΤΟΧΟΣ: Η αξιολόγηση των αντιδράσεων του παρατηρητή και η ανάδειξη του ρόλου του παρατηρητή σε τέτοια φαινόμενα

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο (Ιστορία διαδικτυακού εκφοβισμού – Παρατηρητής)

ΒΗΜΑ 1:

Παρουσίαση της ιστορίας από την πλευρά του παρατηρητή,

Στο σημείο αυτό τα παιδιά θα κληθούν να επιλέξουν την εξέλιξη της ιστορίας.

Η σειρά που παρουσιάζονται οι επιλογές δεν έχει αξιολογηθεί καθώς είναι θέμα επιλογής.

Η επιλογή μπορεί να γίνει βάσει ψηφοφορίας. Ωστόσο θα παρουσιαστούν όλες οι επιλογές ξεκινώντας με αυτή που συγκέντρωσε τις περισσότερες ψήφους.

ΕΝΘΑΡΡΥΝΕΙ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ: Ο παρατηρητής στη συγκεκριμένη αντίδραση ενισχύει τη συμπεριφορά του παιδιού που ασκεί βία και την αναδεικνύει ως ΚΑΠΟΙΑ (δήλωση στο προφίλ της). Το παιδί που ασκεί βία λαμβάνει το μήνυμα να συνεχίσει και ότι έχει την έγκριση της ομάδας.

ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΕΙ (ΜΠΛΟΚΑΡΕΙ) ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ: Ο παρατηρητής στην συγκεκριμένη αντίδραση συνειδητοποιεί τον συναισθηματικό κόσμο του παιδιού που βιώνει βία και παρεμβαίνει άμεσα, μπλοκάροντας το χρήστη που ασκεί βία. Ταυτόχρονα «αποδυναμώνει» το παιδί που ασκεί βία αλλά και «ενδυναμώνει» το παιδί που δέχεται βία

ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ: Η λύση στο πρόβλημα του παιδιού που δέχεται τη βία έρχεται από το παιδί παρατηρητής. Επεμβαίνει και επικοινωνεί την κατάσταση την εκπαιδευτικό η οποία άμεσα οριοθετεί την συμπεριφορά.

Στο σημείο αυτό ο εκπαιδευτικός μπορεί και πάλι δώσει έμφαση αφενός στο διαχωρισμό της έννοιας «μαρτυράω – καρφώνω» από το «ζητάω βοήθεια για ένα παιδί» και αφετέρου στην έννοια της διακριτικότητας με την οποία μπορώ να ζητήσω βοήθεια. Η έννοια του

μυστικού δεν υπάρχει όταν ένας άνθρωπος κινδυνεύει και ο κάθε ένας είναι περήφανος όταν δρα βοηθητικά.

ΒΗΜΑ 2:

Συζήτηση για τις αντιδράσεις. Στο σημείο αυτό κάθε μέλος της ομάδας θα μπορούσε ανώνυμα να γράψει την αντίδραση που εκείνος υποδεικνύει ως την πιο επιτυχημένη, να την τοποθετήσουν όλοι σε ένα κουτί και στη συνέχεια να δομηθούν λίστες πιθανών αντιδράσεων, η ανάλογη αξιολόγηση τους από τα ίδια τα παιδιά και η ανάδειξη της αντίδρασης που τελικά προτείνει η ομάδα.

Καταγραφή και περιγραφή της επιτυχημένης αντίδρασης

ΒΗΜΑ 3:

Παρουσίαση και συζήτηση αποτελεσμάτων έρευνας για το

- Πως μπορεί να γίνει αναφορά σε ανεπιθύμητη ή προσβλητική ανάρτηση για τους ίδιους ή για κάποιον τρίτο
- Τρόπους περιορισμού ανάρτησης σχόλιων από τρίτους
- Απενεργοποίηση λογαριασμού

ΒΗΜΑ 4:

Παρακολούθηση της ιστορίας με την επιθυμητή εξέλιξη

Χωρισμός της ομάδας σε 3 υπο-ομάδες

ΟΜΑΔΑ 1. ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΤΑΙ

ΟΜΑΔΑ 2. ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ

ΟΜΑΔΑ 3. ΠΑΙΔΙΑ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ

Με βάση και τις δυο ιστορίες η κάθε ομάδα θα ετοιμάσει ένα κείμενο για το παιδί που ασχολείται η ομάδα του, και θα παρουσιάσει τον συναισθηματικό του κόσμο αλλά και τις επιθυμητές από την ομάδα αντιδράσεις

ΚΛΕΙΣΙΜΟ

ΣΤΟΧΟΣ: Η ουσιαστική κατανόηση του φαινομένου

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Εργασίες παιδιών

ΒΗΜΑ 1:

Παρουσίαση της πρώτης ομάδας ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΤΑΙ

Σχολιασμός και δημιουργία λίστας συμβουλών

ΒΗΜΑ 2:

Παρουσίαση της δεύτερης ομάδας ΠΑΙΔΙ ΠΟΥ ΕΚΦΟΒΙΖΕΙ

Σχολιασμός και δημιουργία λίστας συμβουλών

ΒΗΜΑ 3:

Παρουσίαση της τρίτης ομάδας ΠΑΙΔΙΑ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΕΣ

Σχολιασμός και δημιουργία λίστας συμβουλών

ΒΗΜΑ 4:

Κλείσιμο

ΣΤΟΧΟΣ: Επικοινωνία των αποτελεσμάτων σε όλο το σχολείο

ΕΡΓΑΛΕΙΟ: Διαδραστικό Εκπαιδευτικό Εργαλείο – Εργασίες Παιδιών

ΒΗΜΑ 1:

Στην τελευταία συνάντηση η ομάδα θα κληθεί να αποφασίσει πως θα επικοινωνήσει τα συμπεράσματα της και στους υπόλοιπους μαθητές και μαθήτριες του σχολείου.

Προτεινόμενοι τρόποι:

- Διεξαγωγή ημερίδας
- Δημιουργία εφημερίδας
- Δημιουργία φυλλαδίου
- Δημιουργία αφίσας

ΒΗΜΑ 2:

Αφού η ομάδα καταλήξει στον τρόπο επικοινωνίας θα ορίσει οργανωτική επιτροπή για τον συντονισμό των απαραίτητων ενεργειών.

Οι ενέργειες θα πρέπει να έχουν χρονοδιάγραμμα και να βασίζονται σε συλλογική δουλειά.

ΒΗΜΑ 3:

Κλείσιμο και αξιολόγηση του προγράμματος από μαθητές και εκπαιδευτικός.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ

Εκτέλεση Παραγωγής One Vibe Films

www.onevibefilms.com

για

Το Χαμόγελο του Παιδιού

Σχεδιασμός και συντονισμός της «Ευρωπαϊκής καμπάνιας ενάντια του Σχολικού Εκφοβισμού» Στα πλαίσια του προγράμματος Darhne III της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Συντονιστής Προγράμματος
Σύμβουλος σεναρίου - Ψυχολόγος
Υπεύθυνος Επικοινωνίας
Τμήμα Ενημέρωσης Μαθητών, Γονέων & Εκπαιδευτικών

Νίκος Ανδρέοπουλος
Στέφανος Αλεβίζος
Νίκος Γιαννόπουλος
Μαρίνα Καβαλλιεράκη

Λεκτική και σωματική βία

Παιδί που εκφοβίζεται
Παιδί που εκφοβίζει
Παρατηρήτρια
Φίλος Μπάμπη
Δασκάλα

Ιωάννης Φίλιππος Ιωάννου
Φραγκίσκος Παπαδάκης
Βικτωρία Καρακασόγλου
Δημήτρης Κυπραίος
Μαρία Σαγκάνη

Διαδικυακός εκφοβισμός

Παιδί που εκφοβίζεται
Παιδί που εκφοβίζει
Παρατηρητής
Φίλη Ιώς
Μητέρα Ελεάνας
Δασκάλα

Έλλη Παρακεντέ
Άννα Βακρατσά
Δημήτρης Κυπραίος
Μαρίνα Καλαματιανού
Ακριβή Σκαπετοράχη
Chantal Stevenson

- Κατερίνα Μαρτάκου Γαλιατσάτου

- Μάνος Μαρτάκος Γαλιατσάτος
- Στεφανία Γούλα
- Κωνσταντίνος Δάλλας
- Εύα Μαρία Ζερβάκη
- Νέλη Ζερίτη
- Ελισάβετ Ησαΐα
- Ειρήνη Ισμήρνογλου
- Αλεξάνδρα Καλαϊτζάκη
- Αλεξάνδρα Καλκούνια
- Ξένια Ντίζου
- Μάρθα Ορφανάκη
- Βασιλική Σιμοπούλου
- Αναστασία Στιρικούνη
- Φαίδρα Τσαρίκη
- Ρωξάνη Τσούκα
- Σταύρος Φιλόπουλος
- Φοίβος Χαλκιάπουλος

Ευχαριστούμε πολύ

Το Εργαστήρι του Θεάτρου Πόρτα Ξένια Καλογεροπούλου

Την Ελληνογαλλική Σχολή Ουρσουλινών

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

www.hamogelo.gr

Τηλέφωνο: 210 3301640

E-mail: info@hamogelo.gr

Τηλέφωνο: 210 7609550

E-mail: school@hamogelo.gr

www.e-abc.eu

Τηλέφωνο: 210 7609550

E-mail: school@hamogelo.gr

www.yousmile.gr

Τηλέφωνο: Εθνική Τηλεφωνική

Γραμμή SOS 1056

OTE
Εθνική Τηλεφωνική

Για όλα αυτά που συζητάς μόνο με τον εαυτό σου

sos1056 Δίνει λύσεις.
ΕΘΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΚΑΘΕ ΜΕΡΑ ΟΛΟ ΤΟ 24ΩΡΟ ΣΕ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΩΝΥΜΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΧΡΕΩΣΗ *
ΠΩΣ ΣΥΝΑΨΕΙΣ, ΚΑΝΕΙΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΑΤΑΝΕΙΣ

ΕΣΥ ΠΟΥ ΤΑ ΒΛΕΠΕΙΣ ΚΑΝΕ ΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΙΛΑ ΤΩΡΑ!
ΣΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ ΣΟΥ, ΣΤΟ ΓΟΝΙΟ ΣΟΥ

sos1056 Δίνει λύσεις. ΕΘΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΗ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Καλέστε δωρεάν στο 1056, Μην Ψάχνετε, Έπαισε! Σημεία βοήθειας: 1056, 1056, 1056
Εθνική Γραμμή για τα Σχολιακά Παιδιά OTE

EUROPEAN ANTIBULLYING CAMPAIGN